

KOMUNIKATY

VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa Geografii Historycznej *Przestrzenny Wymiar Badań Dziedzictwa Kulturowego* – Łódź, 14–15 listopada 2019 r.

W połowie listopada 2019 roku w budynkach *Collegium Geographicum* Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się kolejna, szósta edycja ogólnopolskiej konferencji geograficzno-historycznej. Organizatorami konferencji były: Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych UŁ, we współpracy z Komisją Geografii Politycznej i Historycznej Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Komisją Geografii Historycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego. Patronat nad konferencją objęli JM rektor Uniwersytetu Łódzkiego prof. dr hab. Antoni Różalski, dziekan Wydziału Nauk Geograficznych UŁ dr hab. Bogdan Włodarczyk, prof. UŁ, Marszałek Województwa Łódzkiego Grzegorz Schreiber oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie. Wspomniane instytucje i osoby, w tym także Komisja Geografii Historycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego, udzieliły materialnego lub/i organizacyjnego wsparcia przy organizacji wydarzenia. Głównym celem szóstej edycji konferencji była dyskusja na temat zagadnień teoretyczno-metodycznych oraz prezentacja wyników studiów empirycznych w aspekcie badań dziedzictwa kulturowego. Główny nacisk położono na wielopłaszczyznową refleksję nad rolą i znaczeniem geografii historycznej w badaniach nad dziedzictwem kulturowym. Uczestnicy konferencji podjęli próbę odpowiedzi na istotne pytania dotyczące ewolucji podejścia badawczego do dziedzictwa kulturowego w efekcie zmieniającej się roli dziedzictwa w społeczeństwie i gospodarce. Prelegenci pochylili się także nad zagadnieniem wpływu rosnącej interdyscyplinarności w badaniach dziedzictwa (*heritage studies*). Wydarzenie w założeniu miało stanowić interdyscyplinarne spotkanie badaczy podejmujących studia geograficzno-historyczne i przyczynić się do ich dalszej współpracy. Wśród szczegółowych zagadnień, które znalazły odzwierciedlenie w programie konferencji należy wymienić: koncepcje teoretyczne w zakresie studiów geograficzno-historycznych nad dziedzictwem kulturowym i ich recepcja w badaniach

empirycznych (w tym ujęcia modelowe, typologie i próby regionalizacji); aspekty metodyczne wykorzystania bazy źródłowej, w tym materiałów kartograficznych w badaniach dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego, kwestia zastosowania tradycyjnych i nowoczesnych narzędzi badawczych w geografii historycznej (w tym HGIS); problematyka pochodzenia i determinanty przemian dziedzictwa w różnych skalach czasowych i przestrzennych; studia nad procesem rozwoju struktur przestrzennych osadnictwa, w tym problematyka kształtowania sieci osadniczej oraz genezy i przemian morfologicznych miast i wsi, a także badania wielokulturowości w ujęciu geograficzno-historycznym (w tym rola mniejszości narodowych i religijnych w kształtowaniu dziedzictwa kulturowego).

Obrady konferencyjne trwały dwa dni i obejmowały referaty oraz towarzyszące im dyskusje w ramach wydzielonych 10 sesji problemowych (w tym sesji posterowej). Konferencję rozpoczęły okolicznościowe wystąpienia dr hab. Bogdana Włodarczyka, prof. UŁ – dziekana Wydziału Nauk Geograficznych, prof. dr hab. Marka Sobczyńskiego – kierownika Katedry Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych UŁ oraz dr Łukasza Musiaki – przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego konferencji. Wykład otwierający konferencję wygłoszony został przez kierownika Oddziału Łódzkiego Narodowego Instytutu Dziedzictwa mgr inż. Pawła Filipowicza i poświęcony prezentacji zagadnień związanych z problematyką badań i ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim oraz działalności łódzkiej komórki NID. Następnie uczestnicy wysłuchali wystąpień mieszczących się w problematyce dziedzictwa kulturowego w kartografii. W ramach tej części referaty wygłosili: dr hab. Beata Konopska, prof. UMCS i dr hab. Marek Barwiński, prof. UŁ, którzy zrelacjonowali postępy badań materiałów kartograficznych wykorzystanych na konferencji paryskiej w 1919 roku; dr hab. Bogumił Szady, prof. KUL i mgr Michał Gochna IH PAN z tematem dotyczącym analiz dzieła *Geograficzno-statystyczne opisanie parafiiów Królestwa Polskiego* Karola Perthéesa, mgr Stanisław Zawadzki (Uniwersytet Warszawski) o roli map w administrowaniu ekonomiami królewskimi w Wielkim Księstwie Litewskim za panowania Stanisława Augusta, dr Grzegorz Kęsik (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), który swoją prezentację poświęcił analizie archiwalnego planu Ciecchanowa z 1851 roku oraz mgr Jacek Jeremicz (Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie), który zaprezentował źródła i metody badawcze użyte do multimedialnej rekonstrukcji mapy miasta Lublina z okresu Unii Lubelskiej.

Kolejna sesja odnosiła się do problematyki badań dziedzictwa wielokulturowego i regionów wielokulturowych. W ramach tej sesji referaty wygłosili: dr hab. Mariusz Kowalski (IGPZ PAN) o procesach germanizacji na wschód od Łaby i Soławy w kontekście wyników badań genetycznych, kolejno dr hab. Izabela Lewandowska, prof. UWM z analizą porównawczą historycznych związków Prus Wschodnich i Bawarii, dr hab. Andrzej Rykała, prof. UŁ omawiający temat

szkoły im. I.L. Pereca w Łodzi na tle szkolnictwa żydowskiego w Polsce w pierwszych latach powojennych, następnie dr Michał Dolata (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) z tematem: *Materialne dziedzictwo kulturowe polsko-niemieckiego obszaru przygranicznego – geneza, stan i perspektywy. Studium przypadku ziemi lubuskiej*, a kończyła sesję dr Anna Wilk (Fundacja „Hereditas”), analizując czynniki kształtujące pogranicze etniczne Łemkowszczyzny. W ramach sesji dotyczącej problematyki zastosowania metod geoinformacyjnych w badaniach dziedzictwa kulturowego wystąpili kolejno: dr Tomasz Panecki (Instytut Historii PAN), który swój referat poświęcił relacjom między cyfrowymi edycjami map a kartograficznym dziedzictwem kulturowym, następnie dr Mateusz Zawadzki (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), który odniósł się do metodyki rekonstrukcji obrazu staropolskiej sieci komunikacyjnej, w dalszej kolejności zespół autorski: dr Krzysztof Ostafin, dr Dominik Kaim i dr Mateusz Troll z Uniwersytetu Jagiellońskiego (reprezentowany przez dwie pierwsze osoby), z tematem dotyczącym delimitacji historycznych jednostek terytorialnych i administracyjnych Galicji i Śląska Austriackiego, później wystąpił reprezentant zespołu dr Dominik Kaim, mgr Marcin Szwagrzyk, mgr inż. Monika Dobosz, dr Jakub Taczanowski, dr Mateusz Troll, dr Krzysztof Ostafin (UJ) z referatem poświęconym konstruowaniu bazy danych budynków oraz infrastruktury transportowej Galicji i Śląska Austriackiego, kolejnym referentem był dr Jakub Kuna (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), który przybliżył technologiczne wyzwania i możliwości portalu teatrnn.pl – *Lublin w czasach Unii Lubelskiej*, jako przedostatni w omawianej sesji wystąpił duet autorski: dr Marta Nalej z UŁ i dr Łukasz Musiaka (przewodniczący komitetu organizacyjnego konferencji), dotykając zagadnień użycia miar centrograficznych w analizach rozmieszczenia zamków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości. Sesję zamykało wystąpienie mgr Angelika Jasion, reprezentującej Uniwersytet Łódzki, z tematem dotyczącym opracowania interaktywnej mapy Starego Cmentarza w Łodzi. Kolejna sesja posiadała odmienny charakter, gdyż uczestnicy konferencji mieli okazję wysłuchać prezentacji posterów naukowych. W kolejności duetu Katarzyna Kuzara i Anna Płaczek (Uniwersytet Wrocławski), na temat przyrodniczych uwarunkowań osadnictwa i gospodarki w Sudetach, mgr inż. arch. Anna Siniecka (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami oraz dr Sławomira Mielnika (Katolicki Uniwersytet Lubelski) w temacie wybranych mniejszościowych kościołów i związków wyznaniowych w Polsce po 1945 roku. Dwa pozostałe postery, ze względu na trudności referentów z dojazdem do Łodzi, zostały wygłoszone kolejnego dnia. Zespół autorski dr Irina Zakutińska, dr Roman Słyvka (Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka, Ivano-Frankivk) i dr Lubov Słyvka (Ivano-Frankivski Narodowy Uniwersytet Medyczny) dokonali krótkiej analizy roli dziedzictwa kulturowego w genezie konfliktu krymskiego, a dr Irina

Zakutińska przybliżyła ponadto kwestię rewitalizacji twierdzy stanisławowskiej na Ukrainie. Warto podkreślić, że goście z Ukrainy nadali konferencji charakter międzynarodowy. Pierwszy dzień obrad konferencyjnych kończyły dwie sesje równoległe. W ramach pierwszej z nich, nazwanej *Dziedzictwo zapamiętane, dziedzictwo wyobrażone*, wystąpiły następujące osoby: dr hab. Monika Murzyn-Kupisz, prof. UJ, która dokonała analizy dziedzictwa kulturowego Krakowa w polskich powieściach kryminalnych z początku XXI wieku, następnie dr hab. Krystyna Krawiec-Złotkowska, prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku, która przybliżyła historię wędrujących pomników w przestrzeni Słupska przed i po drugiej wojnie światowej, kolejno dr Paweł Weszpiński (Muzeum Warszawy), który zaprezentował koncepcję wędrowek ulic w kontekście ochrony dziedzictwa toponomastycznego na przykładzie Warszawy, a sesję zakończyło wystąpienie mgr Anny Majewskiej z UŁ, która zaprezentowała badania przestrzeni miejscowości z obszaru dawnych Prus Wschodnich po przerwaniu ciągłości osadnictwa. Sesja równoległa poświęcona była zagadnieniom dziedzictwa kulturowego jako elementu krajobrazu kulturowego. Referat na temat struktury krajobrazu militarnego drugowojennej Pozycji Pomorskiej wygłosił dr hab. Michał Kupiec (prezentacja przygotowana wraz z Magdaleną Olejniczak – Uniwersytet Szczeciński), jako kolejny zaprezentował się dr Janusz Łach (Uniwersytet Wrocławski), z tematem dotyczącym roli wołoskiego dziedzictwa kulturowego w rozwoju i ochronie osadnictwa sezonowego regionu karpackiego, później wystąpiła mgr Paulina Gorazd-Dziuban (Uniwersytet Rzeszowski), przybliżając badania najstarszych, cysterskich klasztorów Małopolski doby wczesnego średniowiecza, a jako ostatniego wystąpienia, uczestnicy mieli okazję wysłuchać referatu mgr Zachariasza Mosakowskiego i dr Dariusza Brykały (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN z Torunia) o zabytkowych obiektach przemysłu młynarskiego w Polsce. Obrady kontynuowane były drugiego dnia w ramach czterech sesji tematycznych, poświęconych badaniom wielokulturowego dziedzictwa i regionów wielokulturowych, dziedzictwa kulturowego w badaniach morfogenezy i morfologii osadnictwa (dwie sesje), oraz społeczno-ekonomicznej roli dziedzictwa kulturowego i zarządzaniu dziedzictwem kulturowym. W ramach pierwszej sesji omówiono aspekty dotyczące stanu zachowania, ochrony, promocji wielokulturowego dziedzictwa wsi Pokój (dawnego *Carlsruhe*) w województwie opolskim (dr Monika Adamska z Politechniki Opolskiej), następnie dr hab. Joanna Szczepankiewicz-Battek, prof. Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu przybliżyła problematykę kształtowania i współczesnego stanu zachowania protestanckiego dziedzictwa kulturowego Mazur. Kolejne wystąpienie, zaprezentowane przez dr Małgorzatę Skulimowską (Uniwersytet Rzeszowski), dotyczyło roli mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych w kształtowaniu dziedzictwa kulturowego w obszarze wschodniego Podkarpacia. Następne wystąpienie, dr Anny Kruś (UŁ) oraz mgr Piotra Dolaty, poświęcone było tematyce

ewangelickich cmentarzy województwa łódzkiego, a jako ostatni w tej sesji zaprezentował się mgr Patryk Orlewski z UŁ z analizą porównawczą materialnego dziedzictwa kultury żydowskiej w Sieradzu, Zduńskiej Woli i Łasku. Pierwszą z dwóch sesji dotyczących morfogenezy i morfologii osadnictwa rozpoczął prof. dr hab. Marek Sobczyński z dobrze udokumentowanym wystąpieniem o przemianach w XX i XXI w. zagospodarowania przestrzeni części przemysłowej XIX dzielnicy katastralnej Krakowa – Grzegórzek na przykładzie zakładów L. Zieleniewskiego, po nim referat zatytułowany *Stopień zachowania cech miejskich w miastach zdegradowanych Śląska Dolnego i Opolskiego*, wygłosił dr hab. Robert Szymtykie z Uniwersytetu Wrocławskiego. Kolejną prelegentką była dr Monika M. Cysek-Pawlak z Politechniki Łódzkiej, która omawiała zasady Nowego Urbanizmu w kontekście tożsamości miejsca. Jako ostatnia w tej sesji wystąpiła dr Magdalena Deptuła z UŁ, omawiając zagadnienie dziedzictwa podziału miast granicą i jego przestrzennymi wymiarami. Sesję równoległą, dotyczącą społeczno-ekonomicznej roli dziedzictwa kulturowego i zarządzania dziedzictwem, rozpoczęła dr Marta Chmielewska z Uniwersytetu Śląskiego, wygłaszając referat o roli pogórniczego dziedzictwa kulturowego we współczesnej przestrzeni miast konurbacji katowickiej w kontekście korzyści i problemów wykorzystania. Następną prelegentką była dr Magdalena Duda-Seifert (Uniwersytet Wrocławski) z tematem: *Nośniki pamięci mniejszości żydowskiej w Gdańsku w procesie przekształcania w dziedzictwo*. Mgr Kamil Stasiak (Muzeum Krakowa) przybliżył natomiast aspekty edukacji muzealnej jako elementu zarządzania dziedzictwem urbanistycznym na przykładzie Muzeum Krakowa. Ostatnie wystąpienie w tej sesji, mgr Artura Żyto (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), poświęcone było dziedzictwu kulturowemu rejonu Gór Stołowych, w perspektywie zainteresowania turystów. Ostatnią sesję drugiego dnia, jak i całej konferencji, otworzył dr Tomasz Figlus z UŁ z tematem o układach ruralistycznych jako zabytkowych elementach krajobrazu kulturowego wsi w Polsce. Kolejną prelegentką była mgr Monika Cepil, również reprezentantka gospodarzy, która zaprezentowała temat: *Zabytkowe układy przestrzenne wsi józefińskich na obszarze dawnej Galicji*. Doktor Mariusz Lamprecht z WNG UŁ dokonał analizy historycznych układów urbanistycznych w interpretacji składni przestrzeni na przykładzie Łodzi. Ostatnim wystąpieniem konferencji była prezentacja przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego – dr Łukasza Musiaki, poświęcona przemianom morfologicznym wybranych miast mazurskich w latach 1945–1989 w świetle badań jakościowych mieszkańców. Po ożywionej dyskusji, podsumowania i zamknięcia konferencji dokonał dr Łukasz Musiaka.

Uczestnicy konferencji w liczbie 50, reprezentowali szereg ośrodków akademickich, placówek muzealnych i innych podmiotów z całego kraju. W kolejności alfabetycznej były to: Akademia Pomorska w Słupsku, Fundacja „Hereditas” z Warszawy, Ivano-Frankivski Narodowy Uniwersytet Medyczny, Katolicki

Uniwersytet Lubelski, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” z Lublina, Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Ivano-Frankivsku, Politechnika Krakowska, Politechnika Łódzka, Politechnika Opolska, Instytut Geografii i Zagospodarowania PAN z Warszawy i oddziału w Toruniu, Instytut Historii PAN z Warszawy, Muzeum Krakowa, Muzeum Warszawy, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Wrocławski, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu. Łącznie w trakcie obrad konferencyjnych wygłoszono 47 referatów zgrupowanych w 10 sesjach (do tej liczby należy dodać jeszcze wykład inauguracyjny). Ciekawym uzupełnieniem konferencji była wystawa pod tytułem: *1919–2019. Sto lat województwa łódzkiego w zbiorach Biblioteki UŁ*, przygotowana przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego i Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Geograficznego, którą zaprezentowano na galerii Auli im. prof. Stanisława Liszewskiego.

Podsumowując warto podkreślić, że szósta edycja konferencji wyróżniała się interdyscyplinarnym charakterem. Ujawniło się to w szerokim spektrum dziedzin badawczych, reprezentowanych przez uczestników konferencji, jak i w tematycznym zróżnicowaniu wystąpień. Znaczna liczba uczestników, w tym biorących udział w konferencji po raz pierwszy, znacząca reprezentacja wielu ośrodków naukowych z Polski i zagranicy, a także zróżnicowanie zaprezentowanych perspektyw badawczych, pozwalają mieć nadzieję na dalszą integrację środowiska naukowego na gruncie geografii historycznej. Wspomniane czynniki, jak i pozytywne opinie uczestników VI Ogólnopolskiej Konferencji Geografii Historycznej, stanowią optymistyczny prognostyk dla kolejnych edycji konferencji.

Łukasz Musiaka
Uniwersytet Łódzki
Wydział Nauk Geograficznych
Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych
e-mail: lukasz.musiaka@geo.uni.lodz.pl